6 juni 1944: Decision-day

* * De vrijheid te moeten herwinnen, die een * natie werd ontnomen door het geweld van een modern toegeruste agressor, is een zo zware opgave dat zij als regel de beperkte mogelijkheden van de onderworpenen verre te boven zal gaan. Voor het afwerpen van het juk van de bezetting is immers in de meeste gevallen een uitzonderlijke krachtsinspanning vereist, gebundeld en gecoördineerd in een mate zoals slechts zelden door een geknechte bevolking zal kunnen worden opgebracht. De kansen op een welslagen van een dergelijke onderneming moeten dan ook als gering worden beschouwd, behalve wellicht in de opvattingen van een enkele optimistische dromer.
Zelfs met steun van buiten het overweldigde territorium blijft het herwinnen van de verloren vrijheid een precaire zaak, welker uitkomst ongewis zal blijven totdat de bezetter definitief is verdreven. De problemen, verbonden aan het tot gelding brengen van voldoende vermogen door een bevriende mogendheid of door een groep van bondgenoten, zijn talloos. Niettemin, zij moeten worden opgelost wil het succes binnen bereik komen te liggen.

Wie zich daarin verdiept, zal terecht tot de overtuiging moeten komen dat het maar beter is alle krachten in te spannen om te voorkomen dat ooit de vrijheid opnieuw verloren gaat. Wie zich niet met die vraagstukken bezighield, moge in het volgende aanleiding vinden zich eens nader erop te bezinnen. De gigantische operatie van de Geallieerden, op 6 juni 1944 uitgevoerd als eerste stap ter bevrijding van het geknechte Europa, heeft gelukkig het beoogde resultaat mogen brengen.

Haar te eniger tijd te willen doen herhalen, en dan op de aanzienlijk vergrote schaal die in de hedendaagse machtsverhoudingen noodzakelijk zou zijn, zou een tragische miskenning zijn van de lessen der geschiedenis: *als het vuur nóg beter wordt gestookt, is het sterk de vraag of het nog wel mogelijk zal blijken de kastanjes eruit te halen!*

Hitler verliest de slag om zijn tankgracht

Zonder te willen afdoen aan de waarde van de krijgsverrichtingen op de vele andere operatietonelen waar de Geallieerden de strijdkrachten van de As bestreden, moet toch wel worden gesteld dat de invasie van het Europese vasteland alleen kon worden ondernomen nadat de slag om de Atlantische Oceaan ten gunste van de verbondenen was beslist.
Reeds in juni 1943 was het Hitler zonneklaar, dat hij de Geallieerden onmogelijk zou kunnen beletten weer voet te zetten op het continent. Niet alleen was de dreiging tegen de Europese zuidflank sterk toegenomen nadat op 12 mei van dat jaar een officieel einde was gekomen aan de georganiseerde weerstand van de As in Noord-Afrika, maar nagenoeg terzelfdertijd was ook op de westflank de situatie aanzienlijk verslechterd doordat de Kriegsmarine het pleit bleek te hebben verloren in de Atlantische wateren.
Daarover kon geen enkele twijfel bestaan. Nog in maart 1943 hadden de Duitse onderzeeboten in een maand tijds niet minder dan 1,5 miljoen ton geallieerde scheepsruimte op de Noordatlantische route tot zinken gebracht. Maar daarna waren al spoedig de bordjes verhangen. Weliswaar verloren de Geallieerden in mei nog een kwart miljoen ton, maar de tol die de Kriegsmarine daarvoor moest betalen was schokkend hoog: niet minder dan 38 onderzeeboten gingen verloren, en de rond 2000 koppen tellende bemanningen daarvan waren in dat stadium van de oorlog zo goed als onvervangbaar. Met deze ontwikkeling was het bewijs geleverd dat de geallieerde onderzeebootbestrijding het juiste antwoord had gevonden: de „baby-carriers" — tot vliegdekschepen omgebouwde vrachtvaarders — stelden het vliegtuig in staat tot midden boven de oceaan te opereren, en bijgevolg ontbeerden de onderzeeboten daar op slag de handelingsvrijheid die zij tot dan toe hadden genoten. Om hun accu's bij te laden, verse lucht in te nemen en een hogere snelheid te varen

konden zij nu niet langer aan de oppervlakte komen, en zelfs 's nachts werden zij plotseling in het licht gezet met door vliegtuigen uitgeworpen fakkels en bestookt met bommen en boordwapens. In die omstandigheden achtten de Duitse experts een verdere voortzetting van de Slag om de Atlantische Oceaan zinloos, tenzij er op korte termijn turbines voor de voortstuwing zouden kunnen worden benut en er meer snorkelapparatuur ter beschikking zou komen. In afwachting van die, voorlopig niet voorhanden, verbeteringen trok de opperbevelhebber van de Kriegsmarine, Admiraal Dönitz, alvast zijn onderzeeboten uit de Atlantische wateren terug, en plichtsgetrouw rapporteerde hij aan de Führer dat de Geallieerden heer en meester waren op de oceaan.
Gewoontegetrouw was Hitler razend van woede. Hij schreeuwde schuimbekkend, dat de Atlantische Oceaan in de verdediging van zijn Vesting Europa de rol vervulde van „tankgracht", en dat het verloren gaan daarvan vroeg of laat de invasie van Europa zou betekenen.
In dat hele jaar 1943 verloren de Geallieerden in totaal 3 miljoen ton scheepsruimte. Daartegenover echter bleken zij aan nieuwbouw niet minder dan 14 miljoen ton te kunnen stellen. Van dat moment af was het wel duidelijk dat daarmee het materiaal beschikbaar was om Hitlers tankgracht te kunnen overbruggen. En in feite was de *Operatie Overlord,* onder welke codenaam de voorgenomen invasie werd voorbereid, al gewonnen op de Atlantische Oceaan.

Moeizame aanloop

In dat zelfde jaar 1943 waren de geallieerde oorlogsleiders na vele strubbelingen tot overeenstemming gekomen over de keuze van de weg naar Berlijn die door hun verbonden legers zou moeten worden ingeslagen. De kortste weg voerde over het Kanaal en daarna rechttoe, rechtaan naar het hart van Duitsland. Het was daarbij noodzakelijk de verdedigingsring rond Hitlers Vesting Europa te doorbreken, en om dat te kunnen verwezenlijken was een frontale aanval op de Atlantikwall onvermijdelijk.
Aanvankelijk waren het vooral de Engelsen geweest die zich hadden verzet. Geen wonder eigenlijk, want hun strategie was in heel de geschiedenis steeds een maritieme geweest, gericht op het beheersen van de zeeën, daartoe in staat gesteld door een zorgvuldig met bondgenootschappen, machtscombinaties en intriges in stand gehouden „balance of power" op het Continent. De trieste ervaringen, in 1940 met name in Duinkerken opgedaan, hadden hen geleerd dat deze historische constante voor de tweede maal in amper een kwart eeuw had gefaald. In hun traditionele denken was het nu een gegeven dat er een nieuwe bondgenoot behoorde te worden gevonden die de continentale machtsbalans zou moeten herstellen, bij voorkeur met een minimum aan rechtstreekse Britse bemoeienis. In dat kader is het niet verwonderlijk dat de Engelsen zo sterk geporteerd bleken voor de mogelijkheid van landingsoperaties in Italië en de Balkan, hoe weinig nut die ook mochten hebben voor een *strategie op de buitenlijnen.*
De Verenigde Staten hadden onmiskenbaar andere opvattingen. Nadat Roosevelt en Churchill eind 1941 op de Arcadiaconferentie in Washington waren overeengekomen dat Duitsland als eerste zou worden vernietigd — „Hitler first" — hadden de Amerikanen het waarlijk niet bij halve maatregelen gelaten. Aangezien zij voorts van mening waren dat Groot-Brittannië de springplank zou zijn vanwaar men Hitler naar de keel zou springen, dirigeerden zij van het begin af een gestaag wassende stroom van personeel en materieel naar dat concentratiegebied. De gangbare opvatting in de Verenigde Staten was dat er liever niet getalmd moest worden, maar dat zonder veel omhaal een einde moest worden gemaakt aan de oorlog in Europa. En daarvoor leek de kortste weg de beste.
In deze controverse, waarin de Britse chef van de generale staf, Sir Alan Brooke, botste met zijn Amerikaanse collega George Catlett Marshall, had ten slotte president Roosevelt de knoop doorgehakt en beslist dat de landing in Noord-Afrika — de operatie *Torch* — zou worden uitgevoerd conform de Arcadia-afspraken, en dat mitsdien het openen van een tweede front op het Europese vasteland voor nog onbepaalde tijd werd verschoven.
Hoezeer in dat stadium het gelijk aan de zijde van de Britse generale staf was, werd wel op tragische wijze aangetoond in de raid op Dieppe, die op 19 augustus 1942 werd uitgevoerd en, op een sterkte van ruim 6000 deelnemers, tot meer dan 3600 man verliezen leidde. Als gevolg daarvan moesten ook de meest fervente voorstanders van spoedige actie wel inzien dat overhaasting slechts rampzalige gevolgen kon teweegbrengen. Verrassing — zoals bij Dieppe nagestreefd — waarborgde geen succes, en om de benodigde overmacht aan personeel en materieel, alsmede de vereiste massale vuursteun te kunnen overbrengen zou

eerst het meesterschap ter zee en in de lucht volkomen verzekerd moeten zijn.
Gelukkig klaarde de lucht in de resterende maanden van 1942 enigszins op en gloorde de dageraad van de eindoverwinning: Paulus' Zesde Leger ingesloten in Stalingrad, Amerika's eerste zege in de Pacific op Guadalcanal, Rommel bij El Alamein beslissend verslagen, en de As in zijn laatste weerstandsgebied in Tunesië in de tang genomen. De kansen leken inderdaad gekeerd. Maar toen Roosevelt en Churchill in januari 1943 opnieuw vergaderden — in Casablanca ditmaal — botsten de meningen andermaal. Uiteindelijk viel de keuze op „the soft underbelly" van Europa, vooral omdat Dieppe had geleerd dat aan de voorwaarden voor een succesvolle landingsoperatie op de Franse westkust nog niet kon worden voldaan, terwijl bovendien op dát moment de Slag om de Atlantische Oceaan nog ten voordele van de Duitsers leek te zullen verlopen.
Opnieuw moest daarom de vorming van het tweede front in West-Europa worden uitgesteld.

De planning

Het ontbrak de Amerikanen niet zozeer aan haast als wel aan werkelijkheidszin: de materiële en tactische voorbereiding van de gigantische operatie móést immers wel vele lange maanden van grondige voorbereiding vergen. De beslissende stap, ondernomen op wat, terecht, zou worden betiteld als „de langste dag", kon slechts met het beoogde succes worden bekroond omdat de planning uiterst zorgvuldig was opgezet en uitgewerkt, en doordat weinig of niets aan het toeval was overgelaten.
De man, die voor die planning verantwoordelijk was, is door zijn inspanningen zeker niet beroemd geworden, doch integendeel vrijwel onbekend gebleven. Eisenhower noemt hem nauwelijks in zijn boek „Crusade in Europe" en Churchills memoires vermelden hem slechts terloops: de Engelse Luitenant-Generaal Sir Frederick Morgan, hoofd van het Anglo-Amerikaanse planningsorgaan, aangeduid als COSSAC: Chief of Staff to the Supreme Allied Commander. Diens aanstelling was het werk van Sir Alan Brooke, die naar Churchills verwachting de operatie zou gaan leiden, en die in Morgan zijn toekomstige chef staf zag voor de onderneming die van dat moment af de naam „Overlord" ging dragen.
Het was een onvoorstelbare taak. Drie afzonderlijke strijdmachten — een Engelse, een Canadese en een Amerikaanse — met elk een eigen geaardheid, moesten worden ingezet. Drie elementen — lucht, zee en land — waarin de operatie zich moest afspelen en waarvoor de term „amfibisch" al niet toereikend meer was. Het Kanaal en de Noordzee, wateren die als het ware met oorlogsvloten waren volgestouwd. Een oorlog die inmiddels ook op vele andere fronten grote hoeveelheden middelen bleef verbruiken. Een vijand, die elders misschien mocht zijn aangeslagen maar die op het nieuwe front over ongeschokte middelen beschikte, oorlogservaring genoeg had en van een gerenommeerde dapperheid was. Een vestinggordel aan de Atlantische kust die door velen voor onneembaar werd gehouden. En ten slotte een in de oorlogvoering in feite nog niet eerder gehanteerde nieuwe factor: de verzetsorganisaties die in het operatiegebied zouden kunnen worden ingeschakeld. Het kon niet anders, of het planningorgaan COSSAC moest wel zeer omvangrijk worden.

Het zou in dit bestek licht te ver kunnen voeren, indien de totale planning van COSSAC tot in details zou moeten worden beschreven. Het zou ook weinig zinvol zijn, want in de veelheid van literatuur bevinden zich ook publikaties waarin het geheel der voorbereidingen in extenso wordt beschreven. Daarom wordt hier volstaan met enkele meer algemene lijnen, in de verwachting dat de lezers door hun gewekte belangstelling mogen worden geprikkeld, enige naslag te doen in die literatuur.

De beslissende slag, waarvan zo onvoorstelbaar veel zou afhangen, zou onder geen beding mogen falen. Daarom zou de invasie niet mogen beginnen alvorens het best denkbare antwoord zou zijn gevonden op de vragen „wanneer" en „waar".

Het *tijdstip* diende te worden bepaald aan de hand van vijf factoren:
— de gereedheid van de geallieerde strijdkrachten;
— een genoegzame verzwakking van de Duitse industrie, de verbindingen en het thuisfront;
— een toereikende binding van de Duitse grondstrijdkrachten, in het bijzonder van de strategische reserve, op andere fronten;
— een zodanige aantasting van de Luftwaffe dat die het geallieerde meesterschap in de lucht niet zou kunnen betwisten;
— de weersgesteldheid.

De *gereedheid* der Geallieerden werd door COSSAC voorbereid met de operatie *Bolero,* die zorgde

voor een snelle opbouw van in het bijzonder Amerikaanse strijdkrachten op de Britse eilanden. In dat zelfde kader werden havenfaciliteiten verbeterd en aangepast, en de troepen werden aan een gerichte training onderworpen.
De *luchtaanvallen* op Duitsland vielen onder het plan *Pointblank,* waarvan in de loop van de herfst van 1943 doorslaggevende resultaten merkbaar werden.
De *binding* van Duitse grondstrijdkrachten elders was goeddeels verzekerd; het gros van de Wehrmacht worstelde in de tweede helft van 1943 tegen het web dat door de oprukkende Sovjetdivisies werd gesponnen, en in het Middellandse-Zeegebied waren verscheidene Duitse eenheden gebonden in Italië en op de Balkan. Bovendien werd in de plannen voorzien dat een landingsoperatie in Zuid-Frankrijk — onder de codenaam *Anvil* — die gelijktijdig zou plaatsvinden, zou helpen beletten dat de Duitsers hun troepen in het te kiezen invasiegebied zouden gaan versterken.
De *aantasting* van de Luftwaffe speelde deels in de „preliminary phase" onder het *Pointblank Plan,* deels in de „preparatory phase" als deel van het *Transportation Plan* waarin de air interdiction werd geregeld; daarenboven werd met het oog op de ononderbroken strijd om het luchtoverwicht de sterkte van de eigen luchtstrijdkrachten sprongsgewijs opgevoerd. Omstreeks februari 1944 waren dientengevolge de krachtsverhoudingen voldoende gunstig om met een onverpoosde aanval op de Luftwaffe zowel het beschikbare potentieel daarvan als de nieuwbouw- en herstelfaciliteiten volledig uit te schakelen. Bijgevolg zag het ernaar uit dat de onmisbare luchtdekking én luchtsteun voor de invasie zouden kunnen worden verzekerd.
De *weersgestelheid* ten slotte was een factor die onmogelijk lang van te voren zou kunnen worden bepaald, en die de voorkeur deed uitgaan naar een jaargetijde met als regel gunstig weer.

Voor wat de keuze van de *plaats* betreft hadden de planners vele mogelijkheden. De Duitse linies langs de westkust van Europa strekten zich uit van de noordpunt van Noorwegen tot en met de Golf van Biscaje. Hoewel een aantal sectoren vrij gemakkelijk kon worden geëlimineerd als mogelijke punten voor de hoofdaanval, was het niet ondenkbaar dat zij nuttig konden blijken als plaatsen voor nevenaanvallen of afleidingsmanoeuvres. Wel was het duidelijk dat de hoofdaanval niet alleen een geschikte invasiekust zou moeten vinden maar zeker gunstige voortzettingsmogelijkheden zou vergen voor de latere uitbraak uit het landingshoofd, zowel qua tactische als qua logistieke operaties. Ten aanzien van de plaatskeuze had overigens de Geallieerde opperbevelhebber wél de vrije hand; zijn opdracht gaf generlei vingerwijzing. Vermeldenswaard is daarbij wel dat deze opdracht uitmuntte door een uiterst korte formulering:

You will enter the continent of Europe and, in conjunction with the other Allied Nations, undertake operations aimed at the heart of Germany and the destruction of her armed forces.

Twee sectoren bleken het best geschikt te zijn. Op het eerste gezicht de Franse zone van het Pas de Calais, en daarnaast Normandië. De eerste, dichtstbij gelegen, garandeerde een korte snelle overtocht en een maximum aan luchtsteun, maar had duidelijk het nadeel van de sterkste Duitse verdediging. De voortzetting was minder gunstig en de logistiek zou op geringe havencapaciteit moeten rekenen. De tweede mogelijkheid lag weliswaar verderweg, maar was voorzien van een minder sterke verdediging en beschikte over twee grote havens. Een voortzetting uit Normandië zou op een door het terrein begunstigde verdediging moeten rekenen, maar dat zelfde aspect zou evenzeer de consolidatie van het landingshoofd vergemakkelijken. Op dát gebied viel dan ook de keuze: Normandië zou de plaats zijn waar de beslissende slag om de bevrijding van West-Europa zou worden uitgevochten.

De uitvoering

De zo moeilijk te voorspellen weersfactor had nog op het laatste ogenblik de Geallieerden parten gespeeld: 24 uur uitstel van de voor het ochtendgloren van 5 juni 1944 voorziene operatie, die ten dele reeds onderweg was naar de Franse kust. Mannen voor de eerste aanvalsgolven, in uiterste concentratie aan boord van de landingsvaartuigen, teruggehaald om alsnog een volle dag en een nieuwe nacht in grote spanning te moeten wachten!
Aan de andere zijde van Het Kanaal de ontspannen verdedigers: „... de weersvoorspellingen bieden de tegenstander geen enkele kans, de Atlantikwall is sterk en vrij gerieflijk. Rommel is onderweg naar Duitsland om zijn vrouws verjaardag te vieren" ... op 6 juni. En zijn beste troepen — het Vijftiende Leger — waren samengetrokken achter het Pas de Calais, omdat de concentratie van landingsvaartuigen in Dover —

de operatie *Fortitude* — de Duitse staf zand in de ogen had gestrooid: tot lang na de landing in Normandië bleven de Duitsers in de waan dat het daar slechts om een afleidingsmanoeuvre ging.

In de nacht van 5 op 6 juni raakten de eerste Amerikaanse schoenzolen Franse bodem, toen honderdtwintig „pathfinders" van twee luchtlandingsdivisies onder bevel van Generaal Gavin landden in en om Sainte-Mère-Eglise, de plaats die haar mondiale bekendheid sindsdien dankt aan de parachutist die aan de plaatselijke toren was blijven hangen en zich dood hield te midden van de beneden hem in volle hevigheid woedende gevechten.
Dertienduizend man, vervoerd in bijna negenhonderd gigantische zweefvliegtuigen, kwamen de para's versterken. Dat er aanzienlijk meer vliegtuigen waren dan opgeleide piloten had geleid tot de noodoplossing: verscheidene tweede piloten hadden nog nooit een stuurknuppel in handen gehad; uitschakeling van de eerste piloot betekende dan vrijwel zeker een ramp. Maar desondanks slaagde de algemene opzet van de luchtlanding. Inmiddels naderde de grootste Armada van alle tijden de slapende kust: 5000 geallieerde schepen, waaronder 700 oorlogsbodems, op een frontbreedte van 30 kilometer. Toen om 05.30 uur de vloot was opgestoomd tot binnen 20 km van de kust, openden de 355 mm kanons van de kruisers het vuur. Terwijl de Duitsers zich verbijsterd begonnen af te vragen wat er aan de hand zou kunnen zijn, namen steeds meer schepen deel aan het infernale concert ter dekking van de landingsvaartuigen die, volgepakt met de mannen van de eerste aanvalsgolf, zich een weg zochten door de branding en de talloze hindernissen die de verdedigers hadden geplaatst.

Wie zal niet de namen kennen van de stranden waar de verbeten strijd werd uitgevochten tussen bevrijders en onderdrukkers: Utah Beach, Omaha Beach, Gold, Juno, Sword! Wie kent niet de naam van La Pointe du Hoc, waar de flankerende positie die beide Amerikaanse stranden beheerste, werd uitgeschakeld door het 2e Rangerbataljon, dat van 225 man slechts 90 inzetbaren overhield na de bestorming van de 30 meter hoge rots!

Wie dat alles niet kent, wie zich dat niet of onvoldoende herinnert, hij verwachte niet dat híér in kort bestek het epos wordt verhaald dat tot in bijzonderheden verdient te worden gekend! Hij leze, wat daarover in overvloed werd gepubliceerd. En hij realisere zich, dat wat op de 6e juni 1944 zo bloedig moest worden herwonnen, thans om díé offers behoort te worden gekoesterd én behoed als nimmer tevoren: *onze vrijheid.*

Literatuur

D. D. Eisenhower — *Crusade in Europe.* Heinemann Ltd., Londen (1948).
F. Ruge — *Rommel und die Invasion.* Köhler Verlag, Stuttgart (1959).
C. Ryan — *De langste dag.* Holkema & Warendorf, Amsterdam.
F. Morgan — *Overture to Overlord.* Holder & Stoughton Ltd., Londen (1950).
S. L. A. Marshall — *Night drop.* Little, Brown & Cy, Boston (1962).
E. Belfield en H. Essame — *The Battle for Normandy.* Batsford Ltd., Londen (1965).